

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНинг ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

Туризм ва унга боғлиқ хизматлар. Жойлаштириш воситалари учун экологик талабларни ишлаб чиқиши бўйича қўлланма

Расмий нашр

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ СТАНДАРТ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

Туризм и сопутствующие услуги. Руководство по разработке экологических требований для средств размещения

Издание официальное

**Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ҳузуридаги
Ўзбекистон техник жиҳатдан тартибга солиш агентлиги
Тошкент ш.**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

Туризм ва унга боғлиқ хизматлар. Жойлаштириш воситалари учун экологик талабларни ишлаб чиқиши бўйича қўлланма

Расмий нашр

Ўзбекистон Республикаси Туризм ва спорт
вазирлигининг "Спорт ва туризм ва хизматларини
сертификатлаш маркази" Давлат хизматларини
хизмат доирасида фойдаланиш учун

**Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги хузуридаги
Ўзбекистон техник жиҳатдан тартибга солиш агентлиги**

Тошкент

Сўз боши

1 Ўзбекистон Республикаси Туризм ва спорт вазирлигининг “Спорт ва туризм хизматларини сертификатлаш маркази” Давлат унитар корхонаси томонидан ИШЛАБ ЧИҚИЛДИ ва ТАСДИҚЛАШГА ТАҚДИМ ЭТИЛДИ.

2 Ўзбекистон Республикаси Инвестициялар ва ташқи савдо вазирлиги ҳузуридаги Ўзбекистон техник жиҳатдан тартибга солиш агентлигининг 2022 йил 17 январдаги 05-1369- сонли қарори билан ТАСДИҚЛАНДИ ВА ЖОРИЙ ЭТИЛДИ.

3 Ушбу стандарт ISO/TS 13811:2015 «Tourism and related services. Guidelines on developing environmental specifications for accommodation establishments» халқаро стандарти билан идентификацияланган.

4 Стандартга қуйидаги таҳририй ўзгартишлар киритилган: “халқаро стандарт” сўзлари “ушбу стандарт” сўзларига алмаштирилган.

5 ДАСТЛАБКИ ЖОРИЙ ЭТИЛИШИ

Ушбу стандартни ва унинг ўзгартишларини Ўзбекистон ҳудудида жорий этиши (амалини бекор қилиши) ҳақидаги ахборот Ўзбекистон техник жиҳатдан тартибга солиш агентлиги томонидан нашр этиладиган кўрсаткичда чоп этилади. Ушбу стандартни қайта кўриб чиқиши (ўзгартириш) ёки бекор қилиши ҳақидаги мувофиқ ахборот Ўзбекистон техник жиҳатдан тартибга солиш агентлиги томонидан нашр этиладиган ахборот кўрсаткичда чоп этилади.

Ушбу стандартни Ўзбекистон Республикаси ҳудудида расмий чоп этиш хукуки Ўзбекистон техник жиҳатдан тартибга солиш агентлигига тегишли.

Мундарижа

Кириш	IV
Муқаддима.....	V
1 Кўлланиш соҳаси	1
2 Атамалар ва таърифлар	1
3 Раҳбарий тамойиллар	2
3.1 Умумий қоидалар	2
3.2 Атроф мухитга туризмнинг салбий таъсирини пасайтириш ва ижобий таъсирини кучайтириш	2
3.2.1 Табиий мухит ва био хилма-хилликни сақлаш	2
3.2.2 Ресурслар истеъмолини қисқартириш	2
3.2.3 Атроф мухит ифлосланишини пасайтириш	3
4 Тавсиялар	4
4.1 Умумий тавсиялар	4
4.2 Атроф мухитга максимал ижобий таъсир ва салбий таъсирни камайтириш учун тавсия этиладиган мезонлар	4
4.2.1 Кўлланишлик	4
4.2.2 Био хилма-хиллик, экотизимлар ва ландшафтларни сақлаш	4
4.2.3 Ресурсларни сақлаш	5
4.2.4 Ифлосланиш даражаларини пасайтириш	5
4.2.5 Умумий мезонлар	6
Библиография	7

Ўзбекистон Республикаси „Спорт ва туризм измайларини давлат утиб охнасига сертификатлаш маркази“

Кириш

Стандартлаштириш бўйича халқаро ташкилот (ISO) стандартлаштириш бўйича миллий ташкилотларнинг (ISO аъзо-қўмиталари) бутунжаҳон федерацияси ҳисобланади. Одатда халқаро стандартларни ишлаб чиқиши ISO техник қўмиталари томонидан амалга оширилади. Тузилган техник қўмитанинг фаолиятидан манфаатдор бўлган ҳар бир аъзо-қўмита ушбу қўмитага вакил бўлиш ҳукуқига эга. ISO билан алоқага эга бўлган халқаро давлат ва нодавлат ташкилотлари ҳам ишларда иштирок этадилар. Электротехника соҳасида стандартлаштиришнинг барча масалалари бўйича ISO Халқаро электротехника комиссияси (IEC) билан яқин ҳамкорликда ишлайди.

Ушбу стандартни ишлаб чиқиши ва унга кейинги хизмат кўрсатиш учун фойдаланилган тартиб-таомиллар ISO/IEC Директиваларининг 1-қисмида баён этилган. Жумладан кўриб чиқишининг турли мезонлари ISOнинг ҳар хил турдаги ҳужжатлари учун зарурлигини қайд қилиш лозим. Ушбу ҳужжат ISO/IEC Директиваларининг 2-қисмидаги таҳририй қоидаларга мувофиқ тузилган (www.iso.org/directives га қаранг).

Ушбу стандартнинг айрим элементлари патент ҳукукларининг обьекти бўлиши мумкинлигини эътиборга олиш лозим. ISO бирор-бир ёки барча бундай патент ҳукуқларини аниқлашга жавобгарлик олмайди. Ҳужжатни ишлаб чиқишида аниқланган бирор-бир патент ҳукуқлари тўғрисида батафсил ахборот киришда ва/ёки ISOнинг маълум қилинган патент декларациялари рўйхатида берилади (www.iso.org/patents га қаранг).

Ушбу стандартдан фойдаланилган ҳар қандай савдо маркаси фойдаланувчиларнинг қулиялиги учун берилган ахборот ҳисобланади ва уларни қўллаб қувватламайди. Стандартларнинг ихтиёрий хусусиятини, мувофиқликни баҳолаш билан боғлик бўлган ISO муайян атамалари ва ифодаларининг мазмунини тушунириш учун, ҳамда Савдодаги техник тўсиқларда (TBT) ISO Халқаро савдо ташкилоти (WTO) принципларига мувофиқлиги тўғрисида ахборотни www.iso.org/iso/foreword.html. да кўринг.

ISO/TC 228 Tourism and related services техник қўмитаси ушбу ҳужжатга жавобгар ҳисобланади.

Муқаддима

Бутун дунё бўйлаб деярли ҳар бир яшаш жойида жойлаштириш воситалари мавжуд. Энергия ва сув ресурсларини истеъмол қилиш каби кўпгина таъсирлар универсал бўлишига қарамай жойлаштириш воситасининг жойлашган жойи ҳисобга олиниши зарур бўлган таъсирларнинг устуворлиги ва турини белгилайди. Чўлда, кичик оролда ёки анъанавий дам олиш жойида жойлашган меҳмонхона тропик ўрмандаги меҳмонхонага қараганда сув ресурслариға қўпроқ таъсир қилиши мумкин. Арктикада бино қуриш вақтида ушбу бинолар остидаги абадий музликнинг эришидан ҳимоя қилишни ҳисобга олиш зарур. Африка саваннасидаги сафари-меҳмонхонасини қуриш вақтида унинг ёввойи табиатга таъсири тўғрисидаги масалани кўриб чиқиш лозим. Худди шундай тарзда пляжда курорт меҳмонхонасини очиш вақтида ин қурган денгиз тошбақаларига ёруғликнинг таъсир қилишини инобатга олиш зарур.

Дунё бўйлаб меҳмонхоналар хилма-хил жойлашгандиги туфайли ушбу стандартда бу таъсирлар батафсил ёритилмаган. Ушбу стандарт сайёҳлар ва жойлаштириш воситаларининг умумий таъсирини ҳисобга олган ҳолда ҳар бир мамлакатда мавжуд бўлган ўзига хос шароитларга мослаштирилган миллий ва хусусий стандартларни ишлаб чиқиш учун кўлланма сифатида фойдаланиш учун мўлжалланган. Атроф-муҳитга таъсирини камайтириш мақсадида жойлаштириш воситалари соғлиқни сақлаш ва хавфсизлик соҳасида усувлар ва талабларни хавф остига қўймайдиган илғор амалиётларга амал қилишига тавсия этилади.

Ушбу стандартнинг мақсади янги белгиларни яратиш эмас, балки мавжуд мезонларни уйғунлаштиришdir. Глобал барқарор туризм кенгashi (GSTC) ушбу стандартни ишлаб чиқишга ўз ҳиссасини қўшиди. 4.2-бандда кўрсатиб ўтилган мезонлар меҳмонхоналар ва туроператорлар учун GSTC мезонларининг экологик қисмига асосланади.

Ўзбекистон Республикаси
Вазирлигининг
Сертификатлаш маркази
Хизмат доирасида фойдаланишини таъсирларни
бетташтиришни мумкинлосига оғиз беради

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНИНГ ДАВЛАТ СТАНДАРТИ

Туризм ва унга боғлиқ хизматлар. Жойлаштириш воситалари учун экологик талабларни ишлаб чиқиш бўйича қўлланма

Туризм и сопутствующие услуги. Руководство по разработке экологических требований для средств размещения

Tourism and related services. Guidelines on developing environmental Specifications for accommodation establishments

Жорий этиш санаси: 2022 йил 1 апрел

1 Қўлланиш доираси

Ушбу стандарт жойлаштириш воситаларининг атроф мухитга салбий таъсирини пасайтириш ва ижобий таъсирини оширишга йўналтирилган спецификацияларни ишлаб чиқиш учун раҳбарий тамоилиларни ўз ичига олади.

Ушбу стандарт кемпингларга тааллуқли эмас.

2 Атамалар ва таърифлар

Ушбу стандартда O'z DSt ISO 18513да келтирилган атамалар, ҳамда қўйидаги атамалар тегишли таърифлари билан қўлланилган:

2.1 жойлаштириш: Ҳеч бўлмагандан ётқ ва санитария-гигиена хоналарини тақдим қилиш.

2.2 жойлаштириш воситаси: Туристлар учун жойлаштириш турини тақдим қилувчи муассаса (2.1).

2.3 қўшимча омиллар: Инсон уйида ва жойлаштириш воситасида истеъмол қиласидиган нарсалар ўртасидаги фарқ (2.2).

2.4 атроф мухит: Жойлаштириш воситаси (2.2) фаолият юритадиган мухит, шу жумладан ҳаво, сув, ер ва табиий ресурслар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси, инсонлар ва уларнинг ўзаро муносабатлари.

Изоҳ. Ушбу контекстда атроф мухит жойлаштириш воситасидан то глобал тизимгача тааллуқли.

[Манба: ISO 14001:2015, 3.2.1, тўлдирилган]

2.5 экологик аспект: Атроф мухит (2.4) билан ўзаро таъсир қилиши мумкин бўлган жойлаштириш воситасининг (2.2) фаолияти, маҳсулотлари ёки хизматлари элементи.

Изоҳ. Аҳамиятли экологик аспект экологик оқибатларга (2.6) аҳамиятли таъсир кўрсатади ёки кўрсатиши мумкин.

[Манба: ISO 14001:2015, 3.2.2, тўлдирилган]

2.6 экологик оқибатлар: Жойлаштириш воситасининг экологик аспектлари билан тўлиқ ёки қисман боғлиқ бўлган, атроф мухитнинг ноқулай ёки қулай ўзгариши.

[Манба: ISO 14001:2015, 3.2.4, тўлдирилган]

2.7 миший оқова сувлар: Миший ванналар ва душ кабиналари, бет-кўл ювгичлар ва ошхона раковиналаридан чиқадиган оқова сувлар, ҳожатхонадан чиқадиган оқова сувлар ва ахлатлар бундан мустасно.

[Манба: ISO 6107- 7:2006, 21]

2.8 техник шартлар: Талаблар баён этилган хужжат.

[Манба: ISO 9000:2015, 3.8.7, тўлдирилган]

3 Раҳбарий тамойиллар

3.1 Умумий қоидалар

Ушбу бўлимда янги ва қайта кўриб чиқилганда мавжуд бўлган спецификациялар учун кўрсатмалар мавжуд:

- ушбу стандартнинг тамойилларини ҳисобга олиш;
- ушбу тамойилларни амалга ошириш бўйича чора-тадбирлар кўриш муҳимлигини таъкидлаш;
- агар ушбу стандартнинг айrim қисмлари қабул килинмаган ва/ёки қўлланилмаган бўлса, истиснолар учун тушунтиришлар бўлиши мумкин.

3.2 Атроф муҳитга туризмнинг салбий таъсирини пасайтириш ва ижобий таъсирини кучайтириш

3.2.1 Табиий муҳит ва биологик хилма-хилликни саклаш

Туризм биологик хилма-хиллик ва ландшафт яхлитлигига ижобий ёки салбий таъсири кўрсатиши мумкин.

Жойлаштириш воситалари табиий ресурсларни саклашга ҳисса қўшиши ёки зарар етказиши мумкин.

a) Ижобий таъсирга қўйидагилар орқали эришиш мумкин:

- катта эстетик салоҳиятга эга табиий зоналар ва худудларни, уларнинг жойлаштириш воситасига тегишли ёки тегишли эмаслигидан қатъи назар, саклаш ёки тиклаш;
- анъанавий кончилик фаолияти билан солиштирганда барқарор ва табиий популяцияларнинг ҳаётийлигини оширадиган кончилик фаолияти;
- алоҳида шахслар, ходимлар ва қўшни жамоаларнинг экологик таълими.

b) Салбий таъсирга қўйидагилар сабаб бўлиши мумкин:

- қурилиш жараёнида ер қобигининг нотўғри ҳаракатланиши ёки табиий яшаш жойларнинг бузилиши;
- манзарали ландшафтларни бузиш ёки ўзгартириш;
- тўғридан-тўғри ёки билвосита қазиб олиш фаолияти (ўсимликлар ва ҳайвонларни ногўғри йиғиш, ишлатиш, намойиш этиш ёки сотиш);
- ҳайвонларнинг миграция йўлларини тўсиб қўйиш;
- ёрғулік ва шовқиндан ифлосланиши;
- физик ифлосланиш (ҳаво, сув ва тупроқ ифлосланиши);
- инвазив турларни ёки табиий яшаш муҳити билан ресурслар учун рақобатлашадиган турларни интродукция қилиш;
- жойлаштириш воситалари фаолияти натижасида ёввойи ҳайвонларнинг яшаш муҳити ёки хатти-ҳаракатларидаги ўзгаришлар.

3.2.2 Ресурслар сарфини камайтириш

Спецификация жойлаштириш воситаси табиий ресурсларни саклаш ва тиклашга қандай фаол ҳисса қўшиши мумкинлигини кўриб чиқиши керак. Қўшимча омиллар нуқтаи назаридан сув истеъмоли, масалан одатдаги Европалик уйида кунига 100 дан 200 *l* гача сув истеъмол қиласи; аммо меҳмонхонада Европалик

сайёх меҳмонхона бошқаруви турига ва тақдим этилаётган қулайликларга қараб кунига тахминан 300 l сув истеъмол қиласи ([7] ва [8] ҳаволаларга қаранг). Нотўғри бошқарув амалиётига эга жойлаштириш воситалари бутун қишлоққа қараганда кўпроқ сув истеъмол қилиши ва баъзи ҳолларда маҳаллий жамиятни ўз истеъмоли учун етарли сувсиз қолдириши мумкин.

Шунга ўхшаш ҳолатлар электр энергияси, қазиб олинадиган ёқилғи ва ўтиндандан энергия истеъмол қилишда ҳам мавжуд. Бир мартали ишлатиладиган буюмлар, кир ювиш кимёвий моддалари, яшил майдонлар ва бошқалар - уларнинг барчасида шахснинг истеъмолига нисбатан қўшимча омиллар мавжуд. Аксарият ҳолларда жойлаштириш воситалари уй шароитидаги одамларга қараганда ресурслардан самаралироқ фойдаланадиган миқёсда тежамкорликни таклиф қиласи. Бироқ, бу мумкин бўлган имтиёзлар кўпинча амалда амалга оширилмайди, гарчи улар операцион харажатларда катта миқдордаги маблағни тежаган бўлар эди.

Мезон, ресурсларни истеъмол қилишнинг ноль ёки салбий қўшимча омилини рағбатлантирадиган тарзда ишлаб чиқилиши керак. Курғокчи ҳудудлардаги сув ресурслари каби муҳим ресурс чекловлари мавжуд бўлган ҳудудларда маҳаллий жамоаларнинг ресурслардан фойдаланиш имконияти чекланмаслиги кераклигини ҳисобга олган ҳолда, уларнинг мавжудлигига қараб ресурслардан фойдаланишни чеклаш мезонларини ишлаб чиқиш керак. ISO 14046 стандартига қаранг.

3.2.3 Атроф-муҳит ифлосланишини камайтириш

Сув, ҳаво ёки тупроқнинг ифлосланиш даражаси ҳам истеъмол қилинадиган ресурслар миқдорига, ҳам ҳосил бўлган чиқиндиларни йўқ қилишга боғлиқ.

Ресурс истеъмоли натижасида жойлаштириш воситаларида ҳосил бўладиган ҳаво, сув ва тупроқ ифлосланишининг асосий тоифалари қуидагилардир:

а) транспорт воситаларидан, иситиш ва совутиш жараёнларидан, оқава сувларни тозалашдан электр энергияси ва метандан иссиқхона газлари чиқиндилари (ISO/TS 14067 га қаранг),

б) ёғоч ёки қазиб олинадиган ёқилғиларнинг ёниши ёки озон қатламини бузиши мумкин бўлган кимёвий моддаларнинг чиқиши натижасида юзага келадиган ҳавони бошқа ифлослантирувчи моддалар;

с) чиқинди сувлар;

д) қаттиқ чиқиндилар;

е) тупроқ ва сувнинг, хусусан ювиш воситалари, бўёқлар ва эритувчилар, пестицидлар, гербицидлар ва ўғитлар билан кимёвий ифлосланиши.

Ресурс истеъмолидан қатъи назар, ортиқча шовқин ва ёруғлик ифлосланиши ҳам пайдо бўлиши мумкин. Шовқин ва ёруғликнинг ифлосланиши одамларнинг ҳаёт сифатига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бу ёввойи ҳайвонлар популяцияларининг хатти-харакати ва яшаш қобилиятига ҳам таъсир қилиши мумкин.

Ифлосланиши чеклаш учун қазиб олинадиган ёқилғилар, бир марта ишлатиладиган маҳсулотлар, кимёвий моддалар, ювиш воситалари ва сув каби чиқиндиларни юзага келтирадиган маҳсулотлар истеъмолини камайтириш сиёсати ва харакатларига алоҳида эътибор қаратиш лозим. Шунга кўра, чиқиндиларни йўқ қилиш усуллари қайта ишланган майший чиқинди сувлар, органик чиқиндиларни компостлаш ёки ишлаб бўлинган иссиқликни қайтадан ишлатиш каби чиқиндилардан қайта фойдаланиш бўйича илгор халқаро амалиётга асосланиши керак. Қолган чиқиндилар, имкониятига қараб қайта ишланиши керак, қолганлари эса атроф-муҳитга зарар етказмайдиган тарзда утилизация қилиниши керак.

4 Тавсиялар

4.1 Умумий тавсиялар

Ишлаб чиқилган спецификациялар қуйидагиларга доир талабларни ҳисобга олиши керак:

а) экологик аспектлар ва таъсирларни аниқлаш, масалан:

- табиий зоналар, ўсимлик ва ҳайвонот дунёси (биологик хилма-хиллик);
- отқынлар, чиқинди сув ва қаттиқ чиқиндилар;
- энергия самарадорлиги;
- сув таъминоти ва сув ресурсларидан самарали фойдаланиш;
- архитектура ва қурилиш;
- ландшафт дизайн;
- бошқалар;

б) экологик аспектлар ва таъсирларни миқдорий баҳолаш ва тоифалаш мезонлари;

с) салбий таъсирни пасайтиришнинг экологик усуллари;

д) ижобий таъсирни ошириш учун йўналтирилган экологик усуллар;

е) ходимларнинг экологик ўқитиш/таълимга бўлган эҳтиёжи;

ф) ходимлар, ташриф буюрувчилар ва маҳаллий ҳамжамият ўртасида экологик ташаббуслар ва амалиётларни тарқатиш;

г) манфаатдор томонларнинг, шу жумладан ходимлар ва ташриф буюрувчиларнинг атроф-муҳитни муҳофаза килиш амалиётига тарафдорлиги;

х) экологик менежмент тизимлари (масалан, ISO 14001) экологик талабларнинг бажарилишини таъминлашда фойдали эканлигини кўрсатадиган жорий амалиёт;

и) салбий таъсирларни камайтириш ва ижобий таъсирларни ошириш учун ресурслар.

4.2 Атроф муҳитга максимал ижобий таъсир ва салбий таъсирни камайтириш учун тавсия этиладиган мезонлар

4.2.1 Қўлланилиши

Барча мезонлар¹⁾ максимал амалий даражада қўлланилади, мезон муайян вазиятга тааллукли бўлмаган ва у асосли бўлган ҳоллар бундан мустасно. Маҳаллий норматив, экологик, ижтимоий, иқтисодий ёки маданий шароитларни ҳисобга олган ҳолда, муайян жойлаштириш воситаси учун у ёки бу мезон қўлланилмайдиган ҳолатлар юзага келиши мумкин. Микро ва маҳаллий ҳамжамиятга тегишли туризм корхоналари биргаликда сезиларли даражада иқтисодий ва экологик таъсир кўрсатади, аммо уларнинг молиявий ва техник чекловларини ҳисобга олган ҳолда барча мезонларни реализация килиш учун мослашувчанлик тақдим этилади ([10], [11] ва [12] га қаранг).

4.2.2 Биологик хилма-хиллик, экотизимлар ва ландшафтларни сақлаш

а) Ёввойи табиатнинг турларидан барқарор фойдаланишни таъминлайдиган тартибга солинадиган фаолиятнинг бир қисми бўлмаса, уларни йиғиш, истеъмол қилиш, намойиш қилиш ёки сотиш мумкин эмас.

1) 4.2-банддаги мезонлар Барқарор туризм бўйича Глобал кенгашнинг экологик қисмига асосланади (GSTC) Мехмонхоналар ва туроператорлар учун мезонлар [9] ҳаволасига қаранг).

b) Ёввойи ҳайвонларни тутқунликда сақламаслик керак, тегишли тартибга солинадиган фаолият турлари бундан мустасно. Ҳимоя қилинадиган турлар ва ёввойи ҳайвонларнинг жонли намуналари фақат уларни сақлаш ва инсонпарварлик билан парвариш қилиш учун рухсат берилган ва маҳсус воситалар билан етарли даражада жиҳозланган шахслар томонидан муҳофаза қилиниши керак.

c) Жойлаштириш воситалари инвазив бегона турларнинг кириб келишига йўл қўймаслик чораларини кўришлари керак. Маҳаллий турлардан иложи борича айниқса табиий ландшафтларда кўкаламзорлаштириш ва тиклаш учун фойдаланиш керак.

d) Жойлаштириш воситалари биологик хилма-хилликни, шу жумладан муҳофаза қилинадиган ҳудудларни, муҳим яшаш жойларини ва юқори биологик қийматга эга бўлган ҳудудларни сақлашни қўллаб-куватлаши ва рағбатлантириши керак.

e) Умумий таъсирларни ҳисобга олган ҳолда ҳайвонот дунёси билан ўзаро таъсир популацияларнинг ёввойи табиатдаги яшаш қобилиятига ва хатти-ҳаракатларига салбий таъсир кўрсатмаслиги керак. Табиий экотизимларнинг ҳар қандай бузилишини минималлаштириш ва тиклаш керак, шунингдек табиатни муҳофаза қилиш фаолиятини бошқаришга компенсацияли ҳисса қўшиш керак.

4.2.3 Ресурсларни сақлаш

a) Харид қилиш сиёсати маҳаллий даражада ишлаб чиқарилган тегишли маҳаллий шароитларга ва экологик барқарор маҳсулотларга, шу жумладан қурилиш материаллари, асосий товарлар, озиқ-овқат маҳсулотлари, ичимликлар, сарф материаллари ва уй-рӯзгор буюмларига қаратилиши керак.

b) Бир марта ишлатиладиган ва сарфланадиган материалларни сотиб олиш ва улардан фойдаланиш миқдорини аниқлаш керак ва жойлаштириш воситалари улардан фойдаланишни қамайтириш йўлларини фаол равишда излашлари керак.

c) Энергия истеъмолини ўлчаш, манбаларни кўрсатиш ва умумий истеъмолни минималлаштириш ҳамда тоза ва қайта тикланадиган энергиядан фойдаланишни рағбатлантириш учун чораларини кўриш керак.

d) Сув ресурслари, шу жумладан тозалangan сув истеъмоли миқдорини аниқлаш, манбаларни кўрсатиш ва умумий истеъмолни минималлаштириш чораларини кўриш керак. Сув таъминоти барқарор бўлиши ва экологик оқимга салбий таъсир кўрсатмаслиги керак.

4.2.4 Ифлосланиш даражасини пасайтириш

a) Жойлаштириш воситалари томонидан назорат қилинадиган барча манбалардан иссиқхона газлари отқинлари ўлчаниши, уларни минималлаштириш учун тартиб-тамоиллар жорий қилиниши ва қолган отқинларни компенсация қилишни рағбатлантириш керак.

b) Жойлаштириш воситалари ўз мижозлари, ходимлари ва етказиб берувчиларини транспорт воситаларидан фойдаланиш билан боғлиқ иссиқхона газлари отқинларини қамайтиришга рағбатлантиришлари керак.

c) Оқова сувлар, шу жумладан майший оқова сувлар фақат самарали тозаланганидан кейингина қайта ишлатилиши ёки хавфсиз тарзда маҳаллий аҳоли ва атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатмасдан оқизилиши керак.

d) Чиқиндиларни миқдорий аниқлаш, чиқиндиларни қамайтириш ва агар қамайтиришнинг иложи бўлмаса, уларни қайта ишлатиш ёки қайта ишлаш механизмлари мавжуд бўлиши керак. Ҳар қандай қолдиқ чиқиндиларни утилизация қилиш маҳаллий аҳоли ва атроф-муҳитга салбий таъсир кўрсатмаслиги керак.

е) Заарли моддалар, шу жумладан пестицидлар, бўёклар, бассейнларни дезинфекциялаш воситалари ва тозалаш воситаларидан фойдаланиш минималлаштирилиши ва иложи борича заарсиз маҳсулотлар ёки жараёнлар билан алмаштирилиши керак. Барча кимёвий моддаларни сақлаш, ишлатиш, қайта ишлаш ва йўқ қилиш тўғри бажарилиши керак.

ф) Жойлаштириш воситалари шовқин, ёруғлик, окова сув, эрозия, озонни бузувчи бирикмалар, шунингдек ҳаво, сув ва тупроқни ифлослантирувчи моддалардан ифлосланишни минималлаштириш усулларини қўллаши керак.

4.2.5 Умумий мезонлар

а) Барча ходимлар вақти-вақти билан экологик, ижтимоий, маданий, иқтисодий масалалар, сифат, соғлиқни сақлаш ва хавфсизлик масалалари бўйича ўз роллари ва масъулиятлари бўйича инструктаж ўтишлари ва ўқитилиши керак.

б) Бинолар ва инфратузилмани режалаштириш, лойихалаш, қуриш, реконструкция қилиш, эксплуатация қилиш ва бузиш:

1) ҳудудларга ажратиш талабларига ва муҳофаза қилинадиган табиий ҳудудлар ва меросни ҳисобга олиш тўғрисидаги қонун ҳужжатларига риоя қилиши;

2) режалаштириш, жойлаштириш, лойихалаш ва таъсирни баҳолашда табиий ва маданий мерос объектларининг атроф-муҳитига ҳурмат билан қарashi;

3) маҳаллий шароитга мос келадиган барқарор усуллар ва материаллардан фойдаланиши керак.

с) Мижозларга табиий муҳит, маҳаллий маданият ва маданий мерос ва уларнинг талқини ҳақида маълумот берилиши, шунингдек табиий ҳудудларга, ҳайвонот оламига ва маданий мерос объектларига ташриф буюришда тегишли хатти-ҳаракатларни тушунтирилиши керак. Хайрия бадаллари ва табиатни муҳофаза қилиш бўйича лойихалар ёки тадбирларни тарғиб қилишни рағбатлантириш керак.

д) Жойлаштириш муассасасининг фаолияти озиқ-овқат, сув таъминоти, энергия таъминоти, соғлиқни сақлаш ёки санитария каби қўшни жамоалар учун асосий хизматларни тақдим этишга хавф туғдирмаслиги керак.

е) Туристик фаолият маҳаллий аҳолининг яшаш воситаларига, жумладан ер ва сув ресурсларидан фойдаланишга, саёҳат қилиш хуқуқига, транспорт ва уй-жойга киришига салбий таъсир қўрсатмаслиги керак.

Ўзбекистон Республикаси
Вазирлигинин
сертификатланиш
хизмат доирасидан

Библиография

- [1] ISO 6107-7:2006, Сув сифати. Луғат. 7-қисм
- [2] ISO 9000:2015, Сифат менежмент тизимлари. Асосий қоидалар ва луғат
- [3] ISO 14001:2015, Экологик менежмент тизими. Кўллаш бўйича тавсияномалар билан талаблар
- [4] ISO 14046, Экологик менежмент тизими. Сув ресурсларига таъсир. Тамойиллар, талаблар ва раҳбарий тамойиллар
- [5] ISO/TS 14067, Иссикхона газлари. Махсулотларнинг углерод изи. Микдорий баҳолаш ва алоқа учун талаблар ва раҳбарий тамойиллар
- [6] ISO 18513:2003, Туризм хизматлари. Мехмонхона ва туристларни жойлаштириш воситаларининг бошқа турлари. Атамашунослик
- [7] Gössling S., Peeters P., Hall C.M., Ceron J.P., Dubois G., Lehmann L.V., Scott D. Tourism and water use: Supply, demand and security. An international review. Tour. Manage. 2012, 33 (1) pp. 1–15
- [8] Styles D., Schönberger H., Galvez M.J.L. 2013). Best environmental management practice in the tourism sector: Learning from frontrunners. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
<http://susproc.jrc.ec.europa.eu/activities/emas/documents/TourismBEMP.pdf>
- [9] Global Sustainable Tourism Criteria for Hotels and Tour Operators from the Global Sustainable Tourism Council (GSTC), available at <https://www.gstcouncil.org/en/>
- [10] van Haastert M., & de Grosbois D. Environmental initiatives in bed and breakfast establishments in Canada: Scope and major challenges with implementation. Tourism and Hospitality Planning & Development. 2010, 7 (2) pp. 179–193
- [11] Schaper M., & Carlsen J. 2004). Overcoming the green gap: Improving the environmental performance of small tourism firms in Western Australia. In R. Thomas (Ed.), Small firms in tourism: International perspectives (197-214). New York: Elsevier
- [12] Bui D.T. Tourism industry responses to the rise of sustainable tourism and related environmental policy initiatives: The case of Hue City, Vietnam. (Unpublished doctoral dissertation). Auckland University of Technology, New Zealand, 2009,
<http://aut.researchgateway.ac.nz/handle/10292/769>

СУТ 03.080.30

Мухим сўзлар: жойлаштириш, атроф-муҳит, қўшимча омиллар, экологик аспект

Ўзбекистон Республикаси Туризм ва спорт
Вазирлигининг "Спорт ва туризм хизматларини
сертификатлаш маркази" Давлат хизматларини
хизмат доирасида фойдаланиш учун

Ўзгартиришларни рўйхатга олиш вараги

О‘з DSt ISO 13811:2022 (ISO/TS 13811:2015) “Туризм ва унга боғлиқ хизматлар турлари. Жойлаштириш воситалари учун атроф муҳит шароитларининг техник тавсифларини ишлаб чиқиши бўйича қўлланма”

O'z DSt ISO 13811:2021 (ISO/TS 13811:2015)

СТК 4 «Туризм ва спорт
стандартлаштириш бўйича
техник қўмита раиси»

A.Ақкулов

СТК 4 «Туризм ва спорт
стандартлаштириш бўйича
техник қўмита раиси ўринбосари»

Ш.Шарипов

СТК 4 «Туризм ва спорт
стандартлаштириш бўйича
техник қўмита маъсул котиби»

С.Хонбабаев

«Спорт ва туризм хизматларини
сертификатлаш» ДУК маркази
«Стандартлаштириш»
бўлим бошлиғи

А.Мухитдинов